

Muzica rusă și sovietică

**În secolul 20
(2)**

Dmitri Șostakovici (1906-1975)

- Filonul Beethoven-Ceaikovski-Mahler: dramatism, monumentalitate, patos.
- Ironia, grotescul, satira, parodia: Mahler → Șostakovici, în contextul politic al Rusiei sovietice.
- Genurile și formele rămân în general cele tradiționale.
- Armonia îmbină principii tonale cu modale, devenind la un moment dat dodecafonică (în anii '68-70).
- Melograma **DSCH** (în *Simfoniile a 10-a* și *a 15-a*, în *Cvartetul nr.8*, de exemplu) determină uneori configurația melodică și dezvoltătoare a unor lucrări.

79. Largo $\text{♩} = 83$

Violino I

Violino II

Viola

Violoncello

p

p

p

p

DESC

The image shows a page of a musical score for a piece titled "Lento" by Franz Liszt. The score is written for five staves, likely representing a piano and four voices or instruments. The notation includes various musical symbols such as notes, rests, and dynamic markings. The first staff has a treble clef and a key signature of one flat. The second staff has a treble clef and a key signature of one flat. The third staff has a treble clef and a key signature of one flat. The fourth staff has a treble clef and a key signature of one flat. The fifth staff has a bass clef and a key signature of one flat. The score includes dynamic markings such as "dim." (diminuendo) and "poco espressivo" (a little more expressive). The tempo is marked "Lento". The score is in Italian. The page number is 10.

100

Allegretto

C A E S H

Vni I

p dolce

Vni II

Vle.

p dolce

Celli

p dolce

Cb.

p dolce

Musical score for strings, measures 100-104. The score is written for five parts: Violin I, Violin II, Viola, Cello, and Double Bass. The key signature is one flat (B-flat), and the time signature is 3/4. The tempo is marked 'Allegretto'. The measure number '100' is in a box at the top left. The letters 'C A E S H' are written above the Violin I staff. The dynamics '*p dolce*' are marked at the beginning of measures 100, 101, 102, 103, and 104 for the Violin I, Viola, Cello, and Double Bass parts. The Violin II part is mostly silent, with rests in measures 100-104. The Violin I part plays a melodic line in measures 100-104. The Viola, Cello, and Double Bass parts play a rhythmic accompaniment in measures 100-104.

Șostakovici: Creația simfonică-concertantă

- 15 Simfonii, unele cu titluri (în general cu amprentă ideologică):
- 2. “Octombrie”, 3. “1 Mai”, 7. “A Leningradului”, 11. “Anul 1905”, 12. “Anul 1917” (dedicată memoriei lui Lenin).
- Stilul simfonic: mixtură originală a unor influențe venite de la Rimski-Korsakov, Ceaikovski, Prokofiev, Hindemith, Mahler.
- Nr. 4-5-6-7-8 sunt monumentale (între 40-80 de minute), nr. 9 apare ca un ax de simetrie miniatural, cameral, urmat de alte 4 simfonii monumentale, nr. 10-11-12-13. Nr. 14 (1969) este mai degrabă camerală, într-o tendință de esențializare și rafinare a discursului simfonic, iar nr.15 încheie șirul Simfoniilor în 1971.
- <https://www.youtube.com/watch?v=ARSDiUNfqvo&t=1572s>
https://www.youtube.com/watch?v=DMcf8K_RJPU&t=627s
https://www.youtube.com/watch?v=nOKL_q-Ribs
<https://www.youtube.com/watch?v=G-FpiPWdSGA>
- 6 concerte – 2 pentru pian, 2 pentru vioară, 2 pentru violoncel.

Sostakovici: alte genuri

- **Muzică vocală și instrumentală de cameră:**
- romanețe, numeroase lucrări pentru pian: *24 Preludii*; ciclul de *24 Preludii și Fugi* (1951) compus după reperele bachiene, dar cu o armonie modală și reprezentând o adevărată enciclopedie de artă polifonică contemporană. Sonate duo, trio-uri, 15 cvartete de coarde, cvintete etc.
- **<https://www.youtube.com/watch?v=gVC6fVCm9kg>**
- **Creația de scenă și vocal-simfonică:**
- Efectul grotesc și suprarealist al operei *Nasul* (1928), după Gogol, o satiră fantastică, incisivă la adresa aparatului birocratic sovietic, a determinat desigur critici ale oficialităților sovietice.
- Cea de-a doua operă, *Lady Macbeth din districtul Mțensk*, 1932, (rev. 1956 sub titlul *Katerina Ismailova*), o tragedie satirică, impregnată de nuanțe expresioniste, va fi de asemenea interzisă de oficialități, iar Șostakovici va fi acuzat de formalism și modernism. Opera va dispărea de pe scenele sovietice pentru vreo 30 de ani.
- <https://www.youtube.com/watch?v=ldRJQfES8hA&t=811s>

Igor Stravinski (1882-1971)

- Marea versatilitate stilistică a lui Stravinski este o constantă în cele aproape 7 decenii de creație, coincizând cu primele 7 decenii ale secolului 20.
- Pornind de la configurația folclorică arhaică a fondului muzical rus:
 - ✓ emanciparea parametrului ritmic (accente asimetrice, polimetrii, poliritmii, pregnanța ritmică, ritmul ca temă, indiferent de perioada stilistică),
 - ✓ politonalismul, polimodalismul, copia stilistică, structurile clasice și baroce, jazzul și tehnica dodecafonică.

Perioadele stravinskiene:

- **1. folclorică**
- **2. neoclasică**
- **3. dodecafonică**
- **1. rusă**
- **2. europeană
(Elveția, Franța)**
- **3. americană**

1. Stravinski, perioada rusă-folclorică

- **A.** cele trei balete lucrate în colaborare cu Diaghilev: *Pasărea de foc* (1910), *Petrușka* (1911), *Sacre du Printemps* (*Sfințirea primăverii*, 1913). Cel din urmă are subtitlul “Tablouri din Rusia păgână”, 14 secțiuni în două părți intitulate *Adorația pământului* și *Sacrificiul*.
- <https://www.youtube.com/watch?v=rP42C-4zL3w&t=257s>
- Opera *Privighetoarea* (1914) îmbină influențe din folclorul rus cu altele impresioniste, politonalism cu polimodalism.

Le Sacre du Printemps/The Rite of Spring

Arr. for Piano 4 Hands by I. Stravinsky

Part I: The Adoration of the Earth

Introduction

I. Stravinsky

Primo

Lento $\text{♩} = 50$

a piacere

Secondo

Lento $\text{♩} = 50$

mp

p

- **B.** Stravinski pleacă în 1914 în Elveția: *Vulpea* (1916, “poveste burlescă, jucată și cântată”) și *Povestea soldatului* (1918, “poveste citită, jucată și dansată”) - genuri hibride de teatru muzical, structuri neoclasice.
- *Povestea soldatului* pentru 7 instrumentiști - clarinet, fagot, cornet cu pistoane, trombon, vioară, contrabas, 1 percuționist -, un povestitor, 2 roluri vorbite, mimate și dansate - Joseph și Diavolul - și un rol mimat și dansat - Prințesa. Intonații ruse + elemente universale: marș, passo doble, tango, ragtime, vals, coral etc.
- <https://www.youtube.com/watch?v=aZrPO-1WCgQ&t=70s>
- Ultima lucrare inspirată din filonul arhaic rus (bizantin, folcloric) este cantata coregrafică *Nunta* (1914-23), “scene coregrafice ruse” pentru solist, cor, 4 pianе, percuție.

2. Stravinski, perioada neoclasică: Elveția + Paris + S.U.A.

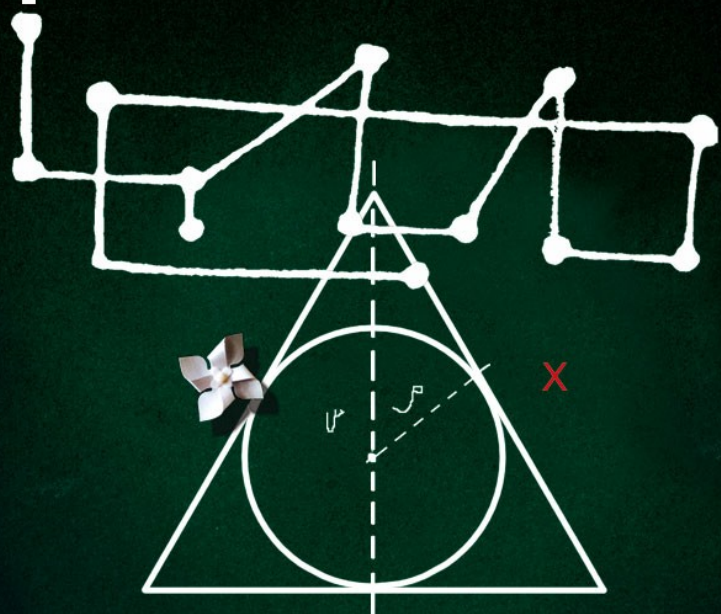
- **A. Copia stilistică, elemente neobaroce**
- Baletul *Pulcinella* (1919), pentru voci și orchestră mică pe teme din Pergolesi (*Sinfonia, Serenata, Scherzino și Andantino, Tarantella, Toccata, Gavotte con due variazioni, Vivo, Menuetto, Finale*);
- <https://www.youtube.com/watch?v=pVEcJnlHUMM&t=59s>
- *Simfonia pentru instrumente de suflat* (1920), în 3 mișcări (evocând muzica italiană a secolului 17);
- *Octuorul* (1923) pentru instrumente de suflat (structură în trei mișcări unde este prezentă polifonia de tip bachian: *Sinfonia, Temă cu variațiuni, Finale*);
- *Mavra*, operă buffa într-un act (1923) după Pușkin;
- *Concertul* pentru pian, suflători, contrabas și timpani (1924).

- **B. Neoclasicismul de inspirație mitologică, biblică,**
 - **cu nuanțe din ce în ce mai ‘ascetice’.**

- *Oedipus Rex* (1927), operă-oratoriu în 2 acte, după Sofocle, în versiunea franceză a lui Cocteau, cu text cântat în limba latină, pentru recitator, soliști, cor și orchestră. Neoclasic în limbaj și arhitectură, *Oedipus Rex* înovează în dramaturgie și concepția scenică.
- Două baletе scrise în același an (1928): *Apollon Musagète*, balet în 2 tablouri, fără acțiune – așadar un balet “alb” – cu ecouri muzicale din Lully, Bach, Händel, Adam, Délibes, Ceaikovski; *Sărutul zânei* – balet în 4 părți, dedicat lui Ceaikovski.
- *Simfonia psalmilor* (1930) pentru cor mixt și orchestră, pe textele a trei psalmi în latină: *Praeludium* (vocal-simfonic), *Dublă Fugă* (instrumental-vocală) și *Allegro* (simfonic).
- *Persephone* (1934): melodramă într-un act și 3 tablouri, după Gide (soliști, cor mixt, cor de copii, orchestră), *Jeu de cartes* (1937), balet cu aluzii la Haydn, Beethoven, Weber, Verdi, Ceaikovski, Ravel, Rossini.
- *Simfonia în Do* (1940): punte între perioada europeană și cea americană; ciclu cvadripartit, tonal, neoclasic, principiu ciclic.

IGOR STRAVINSKY EDIPUS REX

+ SIMFONIJA PSALAMA

$$\rho = 1/3v \quad v = \omega/2\sqrt{3} \quad \rho = \omega/6\sqrt{3} \quad \omega/6 = \rho/\sqrt{3} \quad x = 6\rho/\sqrt{3}$$

dirigent: Nikša Bareza

redatelj: Ozren Prohić

- **C. Ultimele lucrări neoclasice ale lui Stravinski**

- coincid cu începutul perioadei americane: compozitorul se stabilește în S.U.A. din 1939.
- *Simfonia în trei mișcări* (1945), *Concertul în re* pentru orchestră de coarde (1946), *Ebony-Concert* (jazzband, 1946), baletul *Orpheus* (1947, scris pentru baletul american al lui Balanchine, alte lucrări religioase.
- *The Rake's Progress* (1951), operă în trei acte și 9 tablouri, marcând apogeul și finalul neoclasicismului stravinskian. Prima lucrare vocală în engleză, inspirată din repertoriul baroc, opera conține arii, recitative (cu clavecin), coruri etc., tratând (din nou) o variantă a mitului faustic (există o anume analogie cu *Povestea soldatului*).

3. Dodecafonismul stravinskian:

- Câteva piese realizează tranziția stilistică – *Cantata* (1952, cu forme polifonice riguroase: *Preludiu, Ricercar, Interludiu*), *Septetul* (1953, pentru clarinet, corn, fagot, pian, vioară, violă, violoncel), *In memoriam Dylan Thomas*, canoane funebre (1954).
- Tehnica dodecafonică este experimentată în unele părți din *Canticum Sacrum ad Honorem Sancti Marci Nominis* (1955).
- *Agon* (1957), balet abstract, dodecafonic.
- *Threni (Lamentațiile profetului Ieremia*, 1958): prima piesă integral dodecafonică.
- <https://www.youtube.com/watch?v=8pj1WeJWE-8&t=39s>
- *The Flood* (1963) pentru soliști, roluri vorbite, povestitor, balet, orchestră: spectacol sincretic destinat televiziunii, în 7 părți, inspirat din Geneza biblică și din Mistere engleze ale secolului 15.
- *Variațiunile pentru orchestră în memoria lui Aldous Huxley* (1964), cu o serie alcătuită din componente diatonic-modale.
- *Requiem canticles* (1966) pentru soliști, cor mixt, orchestră, încheie șirul lucrărilor de inspirație religioasă.

Idei teoretice stravinskiene

- Elemente esențiale pentru înțelegerea creației stravinskiene: *Poetica muzicală* a fost tradusă și în românește (a apărut în 1942, ca urmare a prelegerilor ținute de Stravinski la Harvard, în S.U.A.), autobiografia sa (*Chroniques de ma vie*, 1939) și cartea de dialoguri cu Robert Craft.
- <https://www.youtube.com/watch?v=oJlXobO94Jo>

Alți compozitori:

- ***Aram Hacıaturian (1903-1978)***
- De origine armeană, Hacıaturian îmbină orientarea neoclasică și modalismul folcloric de specific armean, georgian, azerbaidjan. Alături de romanețe și 3 Simfonii, lucrările care îi mențin celebritatea sunt Concertul pentru vioară și orchestră și baletul *Spartacus*.
- ***Alți compozitori importanți, de origine rusă:***
- **Edison Denisov (1929-1996), Alfred Șnitke (1934-1998), Sofia Gubaidulina (n.1931)**